

Asperján György

MESÉK A NAGYMAMÁMNAK

(Regény-részletek)

1.

Most volt 97 éves az én nagymamám. Bármilyen messze is élek tőle, hazamentem, hogy köszöntsem, magamhoz öleljem vékonycsontú madárka-testét és összecsókoljam az arcát. Virágot is vittem neki: három szál sárga rózsát. Elpityeredett, de ő már minden elpityeredik: örömtől és bánattól egyaránt. Könnyezett akkor is, amikor a postás meghozta a nyugdíjigazgatóságtól az értesítést, hogy 61 ezer forint lett a nyugdíja. Azt mondta édesanyámnak, aki már hetven éves, hogy kislányom, mennyi is lesz a te nyugdíjad? Eddig is tudta, hogy az övé több, mert ő már közel van a százhoz, és így valami más szorzóval emelkedik a nyugdíja. Anyukám kicsit restelkedve vallotta be, hogy az övé csak 47 ezer.

Nagymamám nevetve mondta, hogy az övé bizony több. Hogy mit vagy min nevetett, nem tudom, mert nála az ilyen megnyilvánulások eléggé rejtélyesek. Tudja, hogy az ő nyugdíja mennyivel több, mégis mindig azon panaszkodik anyukámnak, hogy olyan kicsi nyugdíjból, mint az övé, nem lehet ugrálni, és ezért nem is ad bele a közösbe. Mindent anyukám fizet: az étkezést, a fűtést, a gyógyszereket, és ha valaki egy kicsit is tud számolni, rögtön rájöhet, hogy 47 ezer forint sok mindenre elég, de mindenre végképp nem. Nagymamám azért sem ad a közösbe, mert neki spórolnia kell. Hogy mire spórol, azt senki nem tudja, de valamire biztosan, mert az én nagymamámnak mindig merész és nagyra törő terve vannak.

Amikor a nagypapám meghalt, földjének a felét a nagymamám, a többi a három gyereke örökölte. Nagymamám aláírt egy ajándékozási szerződést az anyukámmal, hogy az ő, vagyis a nagymamám földrészét az élete végéig szóló ápolásért neki ajándékozza. Anyukám anélkül is ápolja, és ápolta volna, de nagymamám ragaszkodott ehhez. Mert ő nagyon szeret bizonyos dolgokhoz ragaszkodni. Nagypapám nagyon jólelkű ember volt, éppen ezért nem szólhatott bele semmibe, mert amibe beleszólt, azt nagymamám rögtön másként csinálta. Szeretett mindent másként csinálni, mint ahogy a nagypapám, vagy bármelyik családtag elképzelte.

Szóval nagymamám aláírta az ajándékozási szerződést, de azt mondta, fölösleges azt bármilyen hivatalba beadni, mert az a legjobb helyen nála van. Tényleg jó helyen volt nála, mert ő aztán gondoskodott róla, hogy soha sehova ne legyen beadva.

Aztán egyszer csak a nagymamám gondolt egyet, mindig szeretett merészet gondolni, hogy ezzel is igazolja, ő nem akárci, vagy csak annyit, hogy ő a másként gondolók táborába tartozik. Valaki a határban felvásárolta a földeket. Gusztusa támadt nagyapám egykori földjére is. Az én nagymamámat is felkereste, aki több alkalommal titokban tárgyalt vele a kertben. Nagymamám szinte kivirult. Ő titokban tárgyal. Már első alkalommal tudta, hogy arról a földről is nyélbe üti az üzletet, ami nem az övé, hanem a gyerekeié. De nem szólt egyiküknek sem, titokban csak tárgyalgatott. A „tárgyalás” után húsz évet fiatalodva bement a házba és azt mondta édesanyámnak: – Itt volt ez az ember, aki engem keresett és tárgyaltam vele. – És miről tetszett vele tárgyalni, anyuka? – kérdezte az anyukám, aki pontosan tudta, hogy miről. – Tudod, kislányom, vannak dolgok, amik nem tartoznak rád, és azokról én titokban szoktam tárgyalni.

Ami titok, az titok – gondolta anyukám és nem faggatta nagymamámat, aki egész éjjel alig aludt, forgolódott az ágyban attól a gondolattól, hogy ő még mindig olyan titokban tárgyalós fajta.

Aztán addig tárgyalgatott, hogy aláírta a föld eladásáról a szerződést, sőt a pénzt is átvette, és kötelezettséget vállalt, hogy az örökösök majd hozzájárulnak az eladáshoz, mert özvegyi biztosíték van úgyszólván azon a földön.

Nos, ekkor kezdődött az újabb titokzatos tárgyalás-sorozat. Nagymamám mindegyik gyerekét megeskette, hogy a másik kettőnek nem szól arról, hogy mit tárgyal vele. Aztán addig tárgyalgatott, hogy aláírta sorban velük: lemondanak nagymamám részére az örökség-részükről és így hozzájárulnak a föld eladásához.

Nagymamám biztos volt benne, hogy a világ legjobb üzletét kötötte, és olyan elégedetten járt-kelt a házban, mintha fiatal lány lenne és éppen a falu legmódosabb gazdájának fia kérte volna meg a kezét. A köztérből anyukámmal konyakos meggyet hozott magának, és tüntetően minden délután konyakos meggyet evett a ház végi napsütésben. Néha, mint valami fejedelmi ajándékot, adott egyet az anyukámnak meg a nagynénémnek. A nagybátyámnak nem adott, mert az ügysem szereti az ilyesmit, és aki valamit nem szeret, abba kár tömni.

Mert nagymamám ideológiát is gyártott az elképzeléseivel. Néha megkérdezte anyukámat: – Na, kislányom,

milyen volt a meggy, amit adtam? – A meggy? Az nagyon finom volt anyukám. – Valójában nem tudta anyukám, hogy milyen volt a konyakos meggy, mert amikor nagymamám aludt, visszacsempészte a celofán-zacskóba.

Szóval 97 éves lett a nagymamám, és most újabb nagy tervek foglalkoztatják. Senkinek nem beszél róla, de szeretné eladni a ház telekrészének általa megörökölt részét, és persze azokat a részeket is, amiket a gyerekei örököltek. Egész nap szervez, ügyeskedik. Persze senki nem olyan bolond, hogy megvegyen egy telekből 36 négyzetmétert, amivel nem tudna mit kezdeni. De az ilyen részletkérdések sose érdekelték a nagymamámot. Majd megoldja – ezzel kel és fekszik. És ő tényleg meg is oldja, úgy megoldja, hogy az eredményt aztán őt ügyvédnek kell kibogozni, mint ezt a földeladást. Többször kerülnek az ügyvédek, mint amennyit kapott érte. De ez nem számít. A részletek soha nem érdekelték, csak a ravasz és nagyon ügyesen átgondolt tervek. Mert azok éltették, fiatalították.

Kár, hogy a polgármester nem kéri meg, hogy a város ügyeit is vegye a kezébe, biztosan kitalálna valami olyat, amit aztán a város száz évig bogozhatna, és a nagymamámnak szobrot állítanának, mint a város ügyei nagy összebogozójának. De én örülnék ennek. Mert ha nagymamám megkapná a megbízást, biztosan megérné a százat vagy akár a 110 évet. Csak éppen lehet, hogy a polgármester elővigyázatosabb, mint az anyukám, a nagynéném és a nagybátyám, akiknek hármuknak a nyugdíja összesen 127 ezer forintot tesz ki és van körülbelül negyven fajta betegségük. De nem panaszkodnak. Tudják, az élet bonyolult. Még akkor is, ha a nagymamám áldott, a születésnapján összecsókolta keze nincs benne.

2.

Nagymama négy gyereket szült, illetve lehet, hogy egész pontosan ötöt. Amikor az elsőt a világra hozta, egy fiút, és a bába megmutatta neki, úgy kacagott, hogy a bábaasszony örömeiben az égig dobta a csecsemőt. Nagymama soha nem árulta el, hogy min kacagott annyira, illetve nekem egyszer utalt rá. Talán azon, hogy a baba, Ferike, teljesen olyan volt, mint a nagyapám, csak a bajusza hiányzott.

Másodikként a nagynénémot pottyantotta a világra, mert vele aztán egyáltalán nem szenvedett, csak egy nagyot sóhajtott és Etelke máris meglett. Olyan hosszú fekete haja volt, hogy a városban az a legenda terjedt el, hogy talán nem is egy, hanem több évig hordta a nagymamám, pedig Ferike után pontosan egy évre látta meg a napvilágot. Nagymama szerint azért nőtt olyan hosszúra a haja, mert már a hasában is érezte, hogy szédíteni fogja a férfiakat. És ebben volt is valami: olyan szép lány lett belőle, hogy öreglányként éli az életét, mert nem akadt fiú az egész városban, aki ne tartott volna attól, hogy visszautasítja, s így senki nem kérte meg a kezét. Pedig Etelke már bárkihez férjhez ment volna, csak elmondhassa, hogy ő is tartozik valakihez.

Aztán kis szünet következett, mintha azon gondolkodna a létezés, hogy szaporítsa-e ezeknek a sikeres gyerekeknek a számát. Három év telt el, és nagymama érezte, hogy ismét jövevény moco-rog a szíve alatt. Nagyon megörült neki, és még Ferike születése előtt sem álmodozott annyit arról, hogy milyen lesz az újszülött, fiút küld-e isten egy lányt.

A harmadik csemete megkínozta. Talán rosszul feküdt. Talán lusta volt és nem segített eléggé saját megszületésében. Rettenetesen kimerült a nagymamám, mire Pistike a világra jött. Benne nagymama azt imádta a legjobban, hogy semmiben nem tűnt ki: csodálatosan átlagos volt. A súlya, az arca, a viselkedése. És kísértetiesen hasonlított az ő drága édesapjára, aki az első világháborúban elesett. Szinte a csodájára jártak, akik ismerték a kicsi nagyapját, hogy valaki ennyire képes a nagyapja képének hasonlatosságát örökölni. Mintha egyenesen az lett volna az apja. De nemcsak az arca, hanem a keze formája, a lábfeje, később a mozgása, a beszéde is. Mintha csak azért született volna, hogy a nagyapja, aki fiatalon halt meg, feltámadjon és tegye a dolgát a világban.

És megint eltelt két év. A gyerekek szépen növekedtek. Nagymama nem tudott betelni velük. Mindegyiknek nagy sorsot szánt. Fiatal lányként Pesten szolgált, és látta, hogyan néznek ki, milyen körülmények között élnek, akik sokra vitték: szép lakásban laktak, karácsonyra egész pulykát ettek, hétköznap pedig olykor frissen sült tepertős pogácsát, amit egyenesen nagymama sütött nekik.

Nagymamám sok mindent tudott, szinte mindenhez értett. Senki, egyetlen cselédlány sem tudott úgy szidolozni, mint a nagymama. Ragyogott is valamennyi ezüst evőeszköz, meg a nagy tálcák, amiken bevitte a teát és a süteményt a nagyságos asszony látogatóinak. De a világ legjobb tepertős pogácsáját ő sütötte. És azt akartra, hogy az ő gyerekei is ilyen nagyságosak legyenek, hogy kiszolgálják, körülugrálják őket, és minden reggel közölgjék, aznap mit szeretnének ebédre.

Két év múlva megint áldás ígérkezett. Sokat mocorgott a magzat. Nagymama érezte, hogy ez ismét fiú lesz, és három fiú egy családban, az bizony már sokat jelent. Három fiú olyan sok, mint a népmesében. Három fiú egymásnak vetett vállal képes bármire, még arra is, hogy majd öreg szüléit eltartsa.

De ez egyszer nagymamát az előérzete megcsalta: kislány született, az én édesanyám. Anyukám olyan szép kisbaba volt, mintha a szemé helyén csillag érkezett volna, hogy bevilágítsa a világot. Nagymama büszkén mutogatta mindenkinek az ő kicsi Madonnáját. És amint nőtt a kislány, egyre mutatósabb lett. Szerencsére nem

anyyra, mint a nővére, hanem az élethez arányosan: megvolt mindene. És ráadásul nádszál termete. Jöttek is a legények. Köztük apám, aki olyan beleváló legény volt, amelyet a sokat látott nagymama még sose látott.

A lakodalom maga volt a boldogság, és nagymama soha nem akarta észrevenni, hogy az öröm alján máris látszik az öröm.

Aztán következtek a rejtélyek: az ötödik gyermek. Hogy mi volt a neme, titok, hogy miért akart megszületni, talány, hogy miért gondolta meg magát, még nagyobb szomorúság. Szóval mocorgott nagymama szíve alatt, de egyszer csak mozdulatlaná dermedt. Állítólag a létezés órája megállt benne és ettől annyira lelassult a szíve, hogy hideg ürességgé változott.

A mindig körültekintő nagymama nem akarta elhinni, hogy vele ilyen megtörténhet. Az elhalt magzat sem megszületni, sem bent maradni nem akart. Mire nagymama orvoshoz ment, a tudós ember már csak a fejét csóválta. Nem nagyon értette, hogy történhetett mindaz, amit tapasztalt.

Nagymama egy hónapig haldoklott. Olyan parányira fogyott, hogy már csak hálni járt belé a lélek. És végül nem az orvostudomány gyógyította meg, hanem az a hite, hogy a négy édes gyermeke vár rá. Magához tért egészségileg. És a kedélye is a régi lett, de olykor olyan hirtelen meglepte a fekete szomorúság, mintha egyik percről a másikra a Nap füstölni kezdett volna.

És nagymama egyre többet gondolt erről a meg nem született gyermekről, erről a nem, arc, szív, lélek nélküli teremtményről, amely magával akarta vinni őt. Benne a túlvilág váratlanságát és szelíd örökkévalóságát látta. Egy titokzatos királyt vagy királynőt, aki maga dönti el, hogy legyen-e és miképpen, és maga határoz, kit visz magával a némaságba.

Nagymama annyira szerette ezt az örök-némán beszédes gyermeket, hogy még csak véletlenül sem beszélt róla. Ő lett a titkok titka, az a titok, amely azért keletkezik, hogy ráébredjünk, mindannyiunknak el kell menni valahova, ami talán nincs is sehol. Nagymama akkor néha még a halálra is gondolt, pedig tudta, a halál szerencsétlen lény, mindig felbotlik valakiben. Nem akar senkit bántani, csak téblábol, aztán elvágódik. És akire ráesik akár csak az árnyéka is, az már nem talál soha haza. Az már állandó sötétben keresi, hogy hol és mit rontott el.

Nagymama talán ezért szerette meg annyira ezt a benne szétszakadozott csodát, aki, vagy ami olyan szép lett, mint a legsötétebb, legcsillagtalanabb éjszaka. Nagymama mindig dajkálta ezt a gyámoltásra nem szoruló lényt. És egyszer nekem mégis beszélt róla. Azt mondta: neked tudnod kell, hogy aki nem születik meg, az mindig él, mert az az igazi ígéret. És nagymama olyan szépen sírt, hogy a gyöngyvirágok útra keltek az erdő szélén és meg sem álltak a mennyországig.

3.

Amikor kislánként lázas beteg voltam, kavargott körülöttem a világ. Elmozdult a cserép, megbillent a polc, és féloldalasan két lábán egyensúlyozott a szekrény. Még egészen kicsi voltam, amikor apám elhagyta anyámat a két lányával, a nővéremmel és velem együtt. Pedig hej, micsoda két lányt szült neki az anyám. A nővérem már kislánként is olyan szép volt, hogy a fiúk szerelmes leveleivel fűtöttünk egész télen. Amikor pedig nagyobb lett, úgy fénylett a hosszú haja, hogy nem is tudom mihez hasonlítani. És a szeme! Villogott, mint egy elveszített, rémült csillag. És a szája! És az alakja! Esténként fiatal nyírfák látogattak a ház köré, hogy megbámulják. Úgy világitott a levelük, mint az ezüst, és halkan zümmögtek, talán szerelmes éneket leheltek, hogy megnyugodjanak. Jaj, istenem, ilyen gyönyörű nővére senkinek nem volt az utcában, de talán még a városban sem, mint nekem. Apám mégsem gondolt vele.

És ott voltam én is. Olyan okos voltam, hogy a plébános bácsi gyóntatás közben megszedült, és forró szavakat suttogott, talán istent kérte, hogy mentse meg a lelkét. Mert én olyan gyönyörű bűnököt tudtam kieszelni, mint rajtam kívül talán senki más a városban vagy az egész világon. A plébános bácsi csak csóválta a fejét, bűneim garmadáját olyannyira nem értette, hogy rövidesen zokszó nélkül meg is halt.

Én nem voltam annyira szép, mint a nővérem, de a homlokom... a szemöldököm fecske íve... az eleven szám... És persze arról csodákat regéltek, hogy én matematikából is milyen jó vagyok. Matematikából az egész iskolában a legjobb voltam. Talán még a tanító néninél is jobb. Nekem soha semmit nem kellett elmagyarázni, mindent azonnal értettem, Talán már a tanulás előtt.

Különös módon, én nem féltem a betegségtől. A nővérem állandóan sírt, ha megbetegedett. Én meg mulattam azon, hogy a betegség milyen furcsa állapot. Mennyire mássá teszi az embert.

A lázat kifejezetten szerettem. Olyan manók és különös tárgyak jelentek meg előttem. És egyszer a végtelen. Soha nem tudtam elképzelni a végtelent, pedig nagyon szerettem volna látni, milyen az, amikor a végtelen véget ér, és látja az ember, hogy milyen furcsa is, amikor egyszer csak befejeződik, miközben tudja, hogy a végtelenben egyedül a végtelenség a szép. Szóval nagyon lázas voltam, égett a szemem, a homlokom és vacogtam. És akkor egészen titokzatosan kopogtattak az ajtón, mintha a végtelen végéről szólt volna az a kopogtatás. Elcsodálkoztam:

ugyan ki lehet, csak nem a végtelen, amelyet annyira szerettem, mivel nem tudtam elképzelni és így közel állt a szívemhez? Mindent nagyon szeretek, ami túl van a képzelettel befogadhatóság határán.

– Tessék – szoltam láztól elgyengült hangon, és akkor megnyílt az ajtó és belépett a végtelen. Sok érdekeset láttam lázas állapotban, de olyan érdekeset, mint a végtelen, még soha. Hogy milyen volt? Nos, ezen azóta is gondolkodom. Csak arra emlékszem, hogy még a nővéremnél is szebb volt. És végtelenül egyszerű. Soha nem hittem volna a végtelenről, amely egyébként természeténél fogva egyszerű, hogy ennyire egyszerű és ennek ellenére ilyen szép. Csillogott? Nem, erre nem emlékszem. Matt volt? Erre sem. Csak arra... tulajdonképpen mindenre emlékszem, csak szavakkal nem tudom leírni, hogy milyen volt...

Talán mégis legjobban úgy tudnám jellemezni, mint a nagymamám, aki betegségem idején akkor is az ágyamnál ült, amikor nem ült ott, és akkor sem volt ott, amikor a homlokomat csókolgatta. A nagymamám egyszerre volt mindig a minden. Lehet, hogy a nagymamának testvére a végtelen. Esetleg a lánya, vagy a fia. De hogy közeli hozzátartozója, az biztos. Néha a nagymamám lebegett a ház fölött. A kéményből szikrák csapódtak ki, de nagymamám rájuk fújt és rögtön csillagokká szelídültek...

A nagymamám soha nem jött szomorúan, mindig nevetve érkezett; kicsi, erős, forró kezébe vette a kezemet és csókolgatta. Ezzel erőt adott nekem, éreztem, amint a végtelen erő átáramlik belém.

– Beteg vagyok, nagymama – szoltam elhalóan. Ezt hallva a nagymama úgy kacagott, hogy gyöngyökkel lett teli a szoba. – Jaj, de multságosat mondtál... Te beteg vagy? A világ legszebb csodája sose beteg, vagy ha mégis, éppen attól szép... – Intettem a nagymamának, hogy hajoljon hozzám, mert egy titkot szeretnék neki elmondani. Egészen a számhoz nyomta a fülét, és hogy senki meg ne hallhassa, amit beletitkolok a fülébe: – Nagymama, tessék elképzelni, itt járt a végtelen.

Amikor nagymamám ezt meghallotta, úgy kacagott, hogy a függöny leröppent a karnisról, bebugyolálta nagymamám, aki olyan lett, mint egy mennyasszony. Még minden foga megvolt, mint ahogy most 97 évesen is megvan minden foga, és úgy kacagott, hogy a fogai fénylettek, mint őszi napsütésben a határban felejtett bánat... Nem értettem, miért tartja ezt ennyire multságosnak a nagymamám. Kicsit pityeregni kezdtem, mert arra gondoltam, hogy nem vesz komolyan. Aztán elkomorlyodott, mutató ujját az ajkára tette és mögüle suttozta: – Én küldtem.

És hirtelen minden megvilágosodott előttem: hát persze, hogy a nagymama küldte, talán azért is hasonlított annyira a nagymamára... És betegem én is kacagni kezdtem. Mert arra gondoltam, nem lehet, hogy a nagymama küldte a végtelent, ugyanis a végtelennek teljesen másként állt a haja, és amikor bemutatkozott, valami rés támadt mindenben, ami engem körülvevett. Nagymama ismét kacagni kezdett: – A végtelen azért nem látogatható meg, mert benned lakik, csak néha szereti mutogatni magát... Én ezt tudom... és ezért a rokonom... neked meg az unokahúgod, de lehet, hogy az unokabátyád...

Ezen megint mindketten kacagtunk. Bár most is kacagnék, mert megint láz gyötör, és úgy szeretném, ha meglátogatna a végtelen... Úgy, ahogyan csak ő tud valakit meglátogatni: végtelenül egyszerűen és végtelenül végtelenül... De néha már arra gondolok, hogy elhagyott életem első és legnagyobb szerelme, ő, a Végtelen, akit én a matematikában matematikailag annyiféleképpen öleltem: s mindig teljesen és semennyire volt az enyém. Csak játszott velem, amint csak két, mindörökké futó párhuzamos vonal képes, reménykedve, hogy újabb 13 milliárd fényév megtétele után felbukkan a hön áhított vég, ahol és amelyben végre egymásba omolhatnak, megteremtve maguknak a saját és semmihez sem hasonlítható beteljesülést, amely után a semmi is mindennek tetszik.